

Overweging 25 december 2016

Kerstdag: de voeten van de vreugdebode

Lezingen: Jesaja 52, 7-10; Hebrëeën 1, 1-12; Johannes 1, 1-14

Steeds vaker klinkt de roep om heldere en ferme standpunten. Ook hele fatsoenlijke partijen schuiven in de richting van een zeker populisme. Met tamelijk ongenueanceerde uitspraken. Allemaal om ons, de keizer, te paaien en te behagen. Hier en daar is wens naar om een meer nationalistisch, lees etnisch, beleid te voeren sterker, alsmede de roep om een sterke man. En in de internationale politiek zien we ze ook verschijnen. Poetin, Erdogan, Trump. Er is maar één vrouw die temidden van die stoere taal stand houdt. Kwetsbaar en wel, maar ook heel krachtig: Angela Merkel. Zij heeft naar de mogelijkheden van de omstandigheden een ethische boodschap.

Het is niet mijn bedoeling politiek op de kansel te bedrijven. Daar is de kansel niet voor. Maar je kunt ook niet zeggen dat geloof en politiek niets met elkaar te maken hebben. En politiek zonder visie of perspectief is ook maar schraal en richtingloos. Onze ervaring van de afgelopen jaren toont aan dat politici en media niet zoveel goed nieuws te melden hebben. Terwijl ons zicht op de wereld in hoge mate door deze berichtgevingen bepaald wordt. En daarmee ook ons gevoel voor veiligheid en de wijze waarop we naar de toekomst kijken. Berichtgevers hebben een enorme verantwoordelijkheid, want zij hebben ook een enorme invloed.

Goede berichten die het leven een positieve richting en inhoud geven zijn schaars. Dat verklaart misschien ook het succes van de lakactie van Tijn voor serious request. Zo'n jongetje dat zelf in zijn bestaan bedreigd wordt en zich inzet voor anderen, ontketent een vloedgolf van positieve emoties. Er is kennelijk nood aan eenvoudige positiviteit. En dat zegt iets over de toestand van onze wereld en hoe we die ervaren. En binnen die wereld is een vreugdebode, die goed nieuws meldt, meer dan welkom.

Ook bij Jesaja is de context van zijn boodschap belangrijk. Het is het eind van de Babylonische ballingschap en de verdreven stammen keren terug naar Jeruzalem. Onder Ezra zal een begin worden gemaakt met het herstel van de tempel. De ballingen keren terug naar de puinhopen van Jeruzalem. Zoals vluchtelingen en evacués terugkeren naar de puinhopen van hun platgebombardeerde steden. Temidden daarvan klinkt de oproep om uit te barsten in gejubel.

Vernielde of door anderen geconfisqueerde huizen, uiteengereten gezinnen, geen werk, geen geld, geen bestaansmiddelen. Zo'n oproep is bijna een gotspe. Maar men is weer thuis en kan weer opbouwen op de plaats waar ook de voorvaderen woonden en leefden. Er is vreugde. Maar geen naïeve vreugde. Vreugde die door verdriet is gegaan. Men spreekt dan ook liever over de bevrijding en de terugkeer dan over het verlies en de ontberingen. Vrijheid heeft zijn prijs tenslotte.

Een vergelijkbare spanning doet zich voor bij het vieren van het kerstfeest. We vieren een feest van hoop en vrede, van een nieuw begin van leven. Het is een religieus feest, maar ook de seculiere samenleving doet er volop aan mee door te hameren op gezelligheid, harmonie en verbondenheid. Even niet denken aan de wereld zoals die is, maar gezellig samen eten met de gordijnen dicht. Maar in beide gevallen komt het tegemoet aan de menselijke behoefte aan saamhorigheid, bemoediging en perspectief.

Of de wereld vanuit een binnenwereldlijke motivatie in staat is tot vrede, is maar de vraag. De vrede en het perspectief die in religieuze zin gevierd worden, betreft een vrede die de wereld niet geven kan en een perspectief dat boven ons eigen persoonlijke

bestaan uitstijgt. Het is geen louter horizontale vrede tussen partijen als een voortdurend bedreigd evenwicht. Het stijgt boven alle partijen uit en verzoent hen op dat niveau. Het is immers een blijde boodschap die voor alle mensen bestemd is. Het heil voor het messiaanse Israël is een licht voor de volken. En dat licht is in de wereld, plek van verduistering, gekomen om allen te verlichten.

Uiteraard klinkt de boodschap van heil temidden van de puinhopen van het paradijs, in het verstoorde leven, in een verscheurde wereld. Waar zou die anders moeten klinken? Daar immers zijn de mensen die smachten en hongeren naar leven, daar zijn ook degenen wier levensweg duister is en die de slachtoffers van hun handelwijze in doodsdonker brengen. De koningen van het eigenbelang, de presidenten van de harde taal, de bringers van onheil.

Voor al deze mensen is een nieuwe schepping gekomen, is nieuw licht opgegaan in de duisternis die over de afgrond van de wereld ligt. Dat licht is er voor iedereen. Dit lichtend Woord verlicht bij zijn komst alle mens, zij het niet op dezelfde wijze. Het brengt immers aan het licht wat er is, zonder onderscheid, tot oordeel of tot bevestiging. Zowel de werken van de duisternis als het goede dat in ons midden geschiedt. Het is een openbarend licht en dat niet alleen in theologische zin, maar ook op existentieel niveau. Het belijden van Christus en het spreken van zijn woord werpen ook licht op ons eigen bestaan. Enerzijds ontmaskert het onze inconsequenties, onze hypocrisie zo je wilt, de dingen waarin we onder de maat blijven. We schieten immers allemaal te kort in hoe we zouden willen zijn. En anderzijds toont het ook ons vermogen tot medemenselijkheid en bevestigt het licht dat in ons schijnt. Onrecht en goedheid komen beide aan het licht.

Het lichtwoord Christus/Messias mag dan onbarmhartig schijnen, maar het is bedoeld om ons te helpen ons te oriënteren op het licht; om ons te ijken op het licht, om Oosterhuis te parafaseren. Het is uiteindelijk niet gekomen om te veroordelen, maar om te redden. Want zo heet deze Messias: God redt. Dit openbarend Woord roept op tot bekering en bevestigt ons in het goede, beide tot ons behoud.

Gods genade is verschenen alle mensen tot behoud, zingen we in een lied van Willem Barnard op de tekst van de tweede lezing van de nachtmis uit de brief aan Titus. Het evangelie onderstreept dit door te zeggen dat allen die het Woord aannemen de volmacht ontvangen om kinderen van God te worden.

En die macht is niet gelegen in heersen, maar in dienen; niet in hardheid, maar in kwetsbaarheid. Dat wordt duidelijk gemaakt in het beeld van de weerloze boreling en in het leven van Jezus, zoals we dat uit de Schrift kennen. Het is het vermogen om je eigen onmacht te overstijgen door je leven in liefde te verbinden met anderen, door te leven in toewijding aan de goede zaak in verbondenheid met God.

Dat is denk ik ook de kracht van dat jongetje dat zijn eigen kwetsbaarheid overstijgt door mensen samen te brengen voor een ander belang. Die zijn eigen slachtofferschap te boven gaat en daardoor bij anderen het verlangen wakker maakt hun eigen kwetsbaarheid te overstijgen in een gevoel van verbondenheid en solidariteit. Niet de grote woorden, maar het kleine gebaar ontroert ons en motiveert ons tot participatie. Een beetje licht in het duister. Wat moet het dan niet een feestje zijn wanneer Christus licht over ons opgaat. Amen.